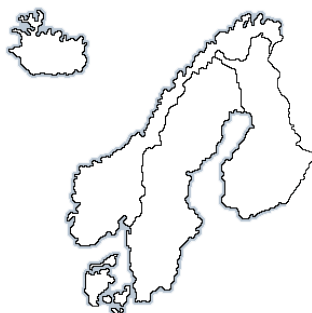

Fotograf: Mia Åkerström

ÅRSBERÄTTELSE för 2022

Nordiska expertgruppen för
kriteriedokument om kemiska hälsorisker (NEG)

Bakgrund

Nordiska expertgruppen (NEG) har i uppdrag av de nordiska tillsynsmyndigheterna att skriva kriteriedokument om kemiska hälsorisker i arbetsmiljön. Dokumenten utgör vetenskapliga underlag för att sätta nationella hygieniska gränsvärden för kemiska ämnen. Sedan 2019 har NEG blivit ombedd att, när så är möjligt, rekommendera hälsobaserade gränsvärden. NEG producerar även översikter som belyser det aktuella kunskapsläget om viktiga kemiska hälsorisker. I NEG:s uppdrag ingår också att lämna synpunkter på Europeiska kemikaliemyndighetens (Echa) vetenskapliga underlag och rekommendationer för EU-gränsvärden för arbetsmiljön.

Arbetsgång

NEG beslutar efter önskemål från tillsynsmyndigheterna i Norge, Sverige, Finland och Danmark vilka dokument som ska produceras. Därefter utses en eller flera författare vars dokumentutkast diskuteras ingående när NEG sammanträder. Beslut om godkännande fattas genom konsensus. Dokumenten publiceras i den vetenskapliga tidskriftserien *Arbete och Hälsa*. Även NEG:s remissvar till Echa tas fram genom ett konsensusförfarande.

Sekretariatet administrerar gruppens möten och håller i den löpande kontakten med ledamöter, författare samt andra samarbetspartners och organisationer. Sekretariatet utför fakta- och språkgranskning samt redigering av kriteriedokumentet och bidrar även som författare. Vidare ansvarar sekretariatet för att informera om NEG:s verksamhet via gruppens hemsida, e-postutskick och genom deltagande i konferenser och dylikt.

Sammansättning

NEG består av vetenskapliga experter som representerar olika ämnesområden inom toxikologi, arbets- och miljömedicin och epidemiologi samt ett sekretariat. Under 2022 hade NEG sju ledamöter. Sekretariatet som drivs av Arbetsmiljöverket består av två vetenskapliga sekreterare samt ordföranden. Under året avtackades Jill Järnberg som arbetat som vetenskaplig sekreterare i mer än 20 år. Jill kommer att ersättas av Dr Britt-Marie Larsson vid Arbetsmiljöverket. Britt-Marie fasas in i arbetet under 2023.

Experter

Gunnar Johanson, ordf.	Professor, Institutet för miljömedicin, Karolinska Institutet, Stockholm, Sverige
Merete Drevvatne Bugge	Fil Dr, överläkare, Statens arbeidsmiljøinstitutt, Oslo, Norge
Helge Johnsen	Fil Dr, senior rådgivare, Statens arbeidsmiljøinstitutt, Oslo, Norge
Gry Koller	M Sc, senior rådgivare, Statens arbeidsmiljøinstitutt, Oslo, Norge
Piia Taxell	Fil Dr, forskare, Arbetshälsainstitutet, Helsingfors, Finland
Anne Thoustrup Saber	Fil Dr, senior forskare, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, Köpenhamn, Danmark
Mattias Öberg	Docent, senior forskare, Institutet för miljömedicin, Karolinska Institutet, Stockholm, Sverige

Vetenskapliga sekreterare

Anna-Karin Alexandrie	Dr Med vet, Arbetsmiljöverket, Stockholm, Sverige
Jill Järnberg	Dr Med vet, Arbetsmiljöverket, Stockholm, Sverige

Finansiering

NEGs sekretariat finansierades under 2022 huvudsakligen av svenska Arbetsmiljöverket och norska Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Medel som utbetalas till NEG via Arbetsmiljöverket avsätts från den ordinarie budgeten medan medel via det norska departementet anvisas efter årlig begäran från Arbetsmiljöverket.

Den direkta kostnaden för NEGs verksamhet under 2022 uppgick till 1 800 000 SEK. Beloppet inkluderar lönekostnader för sekretariatet, kostnader i samband med gruppens möten, författarvoden och bibliotekstjänst. Arbetsmiljöverket bidrog med 1 276 500 SEK och Arbeids- og inkluderingsdepartementet med 500 000 NOK (~ 523 500 SEK). Därutöver står Arbetsmiljöverket för lokalhyra och övriga driftkostnader.

Utöver detta finansieras NEG indirekt av Arbetshälsoinstitutet i Finland, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø i Danmark, Statens arbeidsmiljøinstitutt i Norge samt Institutet för miljömedicin i Sverige genom löne- och driftskostnader för medarbetare involverade i NEGs arbete.

Kriteriedokument

Approaches for the setting of occupational exposure limits (OEL) for carcinogens

Riskbedömningen av carcinogener beaktar numera både verkningsätt och relativ potens. NEGs dokument beskriver den historiska utvecklingen från faroidentifiering till kvantitativ riskbedömning och behandlar såväl vetenskapliga som regulatoriska frågeställningar. Grunden för EUs nya bindande gränsvärden diskuteras. Dokumentet publicerades i *Arbete och Hälsa* 2022 och ingår som underlag i EUs trepartsarbetsgrupp (Working Party on Chemicals, WPC) för kemikalier.

Occupational chemical exposures in combination with unusual working hours

En betydande andel av arbetskraften har ovanliga arbetstider (mer än 8-timmar/dag, skift- eller nattarbete). I många av dessa arbetsmiljöer förekommer dessutom kemisk exponering. Långa arbetsdagar medför att den kemiska exponeringstiden ökar samtidigt som perioden för återhämtning minskar. Hygieniska gränsvärden som är baserade på 8 timmars exponering tar inte hänsyn till detta. Ovanliga arbetstider stör även dygnsrytmen vilket i sin tur kan förändra känsligheten för kemiska substanser. NEGs dokument syftar till att kartlägga hur kombinerad exponering för ovanliga arbetstider och kemikalier påverkar hälsan och riskbedömningen av kemikalier. Dokumentet beräknas bli publicerat 2023.

Reduced ambient oxygen levels

Låga syrenivåer förekommer naturligt vid arbete på hög höjd, i slutna utrymmen och gruvor. I vissa fall sänker man även aktivt syrenivåerna i syfte att öka brandsäkerheten. Med anledning av det ökande antalet förfrågningar till tillsynsmyndigheterna om dispens för arbete i syrereducerade miljöer har NEG påbörjat ett dokument om hur låga syrenivåer påverkar hälsan och vid vilka nivåer effekterna uppträder. Efter författarbyte återupptogs arbetet 2019.

Cement dust

Exponering för olika typer av cementdamm förekommer framför allt i cementindustrin samt inom byggsektorn. Dammet är korrosivt och orsakar irritation och inflammatoriska reaktioner. Effekter på lungorna såsom försämrad lungfunktion, astma och kronisk bronkit har rapporterats. Arbetet påbörjades 2019.

Occupational chemical exposures and chronic obstructive pulmonary disease

Kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) är en av de vanligaste dödsorsakerna i världen. Tobaksrökning är den dominerande orsaken men yrkesmässig exponering för damm, rök och gaser beräknas svara för ca 15% av den totala sjukligheten i KOL. Det finns också ökat stöd för att KOL kan förvärras av yrkesmässig exponering. Författargruppen förstärktes med en epidemiolog. Ett nytt utkast beräknas finnas tillgängligt våren 2023.

Fluorine, chlorine and bromine

På begäran av tillsynsmyndigheterna arbetar NEG med att ta fram ett kriteriedokument om fluor, klor och brom då nuvarande hygieniska gränsvärden behöver uppdateras. Arbetet med dokumentet är i inledningsfasen.

Wood dust

Enligt en stor europeisk undersökning var 58 000 arbetstagare i Sverige, 65 000 i Finland och 72 000 i Danmark yrkesmässigt exponerade för inhalerbart trädamm år 2000–2003. Av dessa var ca 30% exponerade för nivåer överstigande 2 mg/m³, dvs. över det gällande hygieniska gränsvärdet i dessa länder. Exponering för trädamm har förknippats med en rad negativa hälsoeffekter såsom luftvägs- och hudsymtom som uppträder vid relativt låga exponeringsnivåer (1 mg/m³) och vid långvarig exponering cancer i näsan. Dokumentet utarbetas i samarbete med den holländska expertgruppen DECOS. Efter författarbyte återupptogs arbetet under 2021.

Respirable crystalline silica och Respirable and inhalable dust

Även dessa två dokument samproduceras med DECOS som har huvudansvaret för att ta fram utkast. Dokumentet om kvarts är prioriterat och ett första utkast ska diskuteras under 2023.

Styrene

Under 2022 beslutades med stöd av alla nordiska tillsynsmyndigheter att ett dokument om styren ska skrivas. Styren används i huvudsak som monomer när man tillverkar plast och gummi. I Norden användes år 2020 mer än 200 000 ton styren varav Finland stod för den största andelen. Vid yrkesmässig exponering för 10 ppm (dvs ≤ hygieniska gränsvärdena i nordiska länderna) har genotoxiska effekter, påverkan på färgseende och hörselnedsättning observerats.

Echa-rapporter

NEG har lämnat utförliga synpunkter på Echas underlag för hygieniska gränsvärden:

ECHA Scientific report for evaluation of limit values for:

- *Cobalt and inorganic cobalt compounds*
- *Polycyclic aromatic hydrocarbons*
- *1,2-Dichloropropane*
- *1,2,3-Trichloropropane*

Möten

NEG har haft 5 protokollförda möten. Vid dessa möten diskuterades utkast till kriteriedokument samt ovan nämnda Echa-rapporter, behovet av nya kriteriedokument och förslag på författare. Diskussionerna fortgick även mellan mötena via e-post.

Digitala möten:

- 21 februari: Approaches for the setting of occupational exposure limits (OELs) for carcinogens
- 25 maj: Cobalt and inorganic cobalt compounds
- 9 juni: Polycyclic aromatic hydrocarbons
- 14 november: 1,2-Dichloropropane

29 november-1 december, Uppsala:

Vid mötet diskuterades: ett första utkast om Wood dust, reviderade utkast om Reduced ambient oxygen levels och om Occupational chemical exposures in combination with unusual working hours samt 1,2,3-Trichloropropane.

Publicering

Arbete och Hälsa

NEGs dokument publiceras i den vetenskapliga tidskriftsserien Arbete och Hälsa som ges ut av Göteborgs universitet som även finansierar tryckning och utskick. Av den tryckta upplagan distribueras 40 ex. via Göteborgs universitet till fasta prenumeranter, och ungefär dubbelt så många via NEGs sekretariat och ledamöter till myndigheter och organisationer både inom och utom Norden. Av miljöskäl har NEG-sekretariatets distribution av tryckta exemplar till stor del ersatts med e-postutskick. Göteborgs universitet upphör som utgivare i slutet av 2023. Diskussioner pågår (bl.a. vid IMM) om vem som kan ta över ansvaret.

NEGs hemsida

Samtliga dokument finns tillgängliga på NEGs (<http://www.nordicexpertgroup.org>), Arbetsmiljöverkets (<https://www.av.se/en/the-nordic-expert-group/>), Göteborgs universitets (<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/3194>) och Institutet för Miljömedicins (<https://ki.se/imm/rapporter>) hemsidor.

E-postutskick

För att synliggöra NEGs verksamhet görs e-postutskick med information om och länk till nya NEG-dokument till ca 600 intressenter verksamma vid nationella och internationella myndigheter och organisationer som är involverade i riskbedömning av kemikalier (t.ex. WHO/IPCS, Echa, EU-LCI, ANSES, DECOS, HSE, MAK, ACGIH, NIOSH, och arbets- och miljömedicinska kliniker). E-postutskick görs också till relevant fackpress.

Nyhetsnotiser

Sekretariatet lägger även ut nyhetsnotiser om NEG-dokument på Arbetsmiljöverkets och Institutet för miljömedicins hemsidor. NEGs ledamöter ansvarar för att lägga ut notiser på respektive instituts hemsidor.

Samarbeten och nätverk

För att få en god överblick över relevanta arbetsmiljörisker verkar NEG för närmare kontakter med de nordiska tillsynsmyndigheterna, arbets- och miljömedicinska kliniker, expertkommittéer och andra aktörer samt medverkar i konferenser och andra evenemang.

The Dutch Expert Committee on Occupational Safety (DECOS)

NEG har sedan många år samarbete med DECOS och hittills har 15 dokument samproducerats. De pågående dokumenten om trädamm, kvarts samt respirabelt och inhalerbart damm är exempel på denna samverkan. DECOS verksamhet beskrivs på <https://www.healthcouncil.nl/about-us/the-council/permanent-committees/dutch-expert-committee-on-occupational-safety-decos>.

Angränsande aktiviteter

Expertmedverkan

NEGs ordförande medverkade i en expertgrupp inom OECD som arbetade med att ta fram en vägledning för biomonitorering i arbetsmiljön. Dokumentet publicerades den 5 december och finns tillgängligt på OECD hemsida: <https://www.oecd.org/env/ehs/risk-assessment/occupational-biomonitoring.htm>.

Konferenser och seminarier

Ordföranden har inbjudits att föreläsa om följande ämnen med anknytning till NEGs arbete:

- Gränsvärdesarbetet på EU-nivå. Seminarium, Arbets- och miljömedicin Göteborg, 24 januari 2022 (online).
- Gränsvärden och känsliga grupper. Seminarium, Arbets- och miljömedicin Göteborg, 24 januari 2022 (online).
- The Nordic Expert Group - a Nordic collaboration for production of criteria documents for OELs. Seminarium, Institutet för Miljömedicin Stockholm, 15 februari 2022 (online).
- Gränsvärdessättning för carcinogener. LOs kemigrupp (LOKE), Stockholm 6 december 2022.
- Gränsvärdessättning. Föreläsning vid Kurs i industriell toxikologi, Göteborgs universitet, 15 december 2022 (online).

Publikationer

- Sjögren B, Albin M, Broberg K, Gustavsson P, Tinnerberg H, Johanson G. An occupational exposure limit for welding fumes is urgently needed. Scand J Work Environ Health. 2022 Jan 1;48(1):1-3. doi: 10.5271/sjweh.4002.

Nyhetsnotiser

- Hur bör gränsvärden sättas för carcinogener i arbetsmiljön? Nyheter från Karolinska Institutet 6 juli 2022, <https://nyheter.ki.se/hur-bor-gransvarden-sattas-for-carcinogener-i-arbetsmiljon>.
- Anbefaler grenseverdikriterier for kjemikalier i arbeidsmiljøet. Nyheter från Statens arbeidsmiljøinstitutt 7 september 2022, <https://stami.no/anbefaler-grenseverdikriterier-for-kjemikalier-i-arbeidsmiljoet/>.

Stockholm 16 februari 2023

Gunnar Johanson, ordförande